

Araştırma Makalesi

Phillips Eğrisi'nin Türkiye Ekonomisi'nde Tarihsel Analizi

Historical Analysis of the Phillips Curve in the Turkish Economy

Ali BİRVURAL

Dr. Öğr. Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi

İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi

ali.birvural@iste.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8373-7486>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
12.08.2025	24.01.2026

Öz

Bu çalışmanın amacı, 1930–2024 döneminde Türkiye’de enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkinin Phillips Eğrisi çerçevesinde dönemsel olarak analiz edilmesi ve bu ilişkinin geçerliliğinin tarihsel bağlamda değerlendirilmesidir. Çalışma, hem ampirik hem de tarihsel-sosyal bir perspektif sunarak, yalnızca makroekonomik verilerin istatistiksel ilişkisini değil, aynı zamanda bu ilişkinin ekonomik istikrar, gelir dağılımı ve politika tercihleri üzerindeki etkilerini de incelemektedir. Literatürde Phillips Eğrisi’nin Türkiye için geçerliliğine dair çelişkili bulgular bulunduğu görülmekte; kısa dönemde kısmen desteklenen ilişkinin, kriz dönemleri ve yapısal dengesizliklerin yaşandığı uzun dönemlerde tutarsız sonuçlar verdiği anlaşılmaktadır.

Makale çalışmasında yaklaşık bir asırlık geniş veri setini kullanarak Türkiye ekonomisinin farklı makroekonomik rejimlerini (devletçilik dönemi, ithal ikameci sanayileşme, liberalizasyon süreci, küreselleşme dönemi) ayrı ayrı ele alması ve her dönem için Phillips Eğrisi’nin geçerliliğini hem grafiksel hem de istatistiksel olarak değerlendirmesidir. Hesaplama yöntemi olarak, her dönem için yıllık enflasyon oranı (TÜFE değişim oranı) ile işsizlik oranı arasındaki ilişki basit regresyon analiziyle test edilmiş; R^2 değerleri, eğim katsayıları ve işaretleri üzerinden ilişkinin yönü ve gücü yorumlanmıştır. Ayrıca dönemsel grafikler aracılığıyla görsel analiz yapılmış ve bulgular tarihsel ekonomik olaylar ile ilişkilendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Phillips Eğrisi, Enflasyon, İşsizlik, Türkiye Ekonomisi, İktisat Tarihi.

Abstract

The aim of this study is to analyze the relationship between inflation and unemployment in Turkey over the 1930–2024 period on a periodic basis within the framework of the Phillips Curve and to evaluate the validity of this relationship in a historical context. The study adopts both an empirical and a historical–social perspective, examining not only the statistical interaction between macroeconomic variables but also the broader implications of this relationship for economic stability, income distribution, and policy preferences. The existing literature on Turkey presents conflicting findings regarding the validity of the Phillips Curve: while some studies report a partially supported inverse relationship in the short run, the evidence suggests that this relationship becomes inconsistent over longer periods characterized by economic crises and structural imbalances.

Using an extensive dataset spanning nearly a century, the study analyzes the Turkish economy across distinct macroeconomic regimes namely the statism period, import substitution industrialization, the liberalization process, and the globalization era and evaluates the validity of the Phillips Curve for each period through both

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Birvural, A.,2026., Phillips Eğrisi'nin Türkiye Ekonomisi'nde Tarihsel Analizi, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 61(1), 244-260.

graphical and statistical methods. As the primary empirical approach, the relationship between the annual inflation rate (measured by the CPI percentage change) and the unemployment rate is tested using simple regression analysis for each sub-period. The direction and strength of the relationship are interpreted based on slope coefficients, their signs, and R^2 values. In addition, periodic scatter plots are employed to provide visual insights, and the empirical findings are systematically linked to major historical economic events and policy shifts in Turkey.

Key Words: Phillips Curve, Inflation, Unemployment, Turkish Economy, History of Finance.

1. Giriş

Phillips Eğrisi, ilk olarak William Phillips'in 1958 yılında yaptığı çalışmada, Birleşik Krallık'ta işsizlik oranı ile parasal ücretlerdeki değişim oranı arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğunu ortaya koymasıyla iktisat literatürüne girmiştir. Daha sonraki çalışmalar, bu ilişkiyi enflasyon–işsizlik bağlamında yorumlayarak, özellikle kısa vadede düşük işsizlik oranlarının yüksek enflasyonla, yüksek işsizlik oranlarının ise düşük enflasyonla ilişkili olabileceğini öne sürmüştür. Ancak 1970'li yıllardaki petrol krizleri ve stagflasyon deneyimleri, Phillips Eğrisi'nin mutlak ve değişmez bir kural olmadığını göstermiş; beklentiler, arz şokları ve yapısal faktörlerin bu ilişkiyi önemli ölçüde etkileyebileceği yönündeki görüşler güç kazanmıştır. Türkiye bağlamında ise, enflasyon–işsizlik ilişkisi dönemsel, ekonomik yapı ve analiz yöntemlerine göre farklı bulgular ortaya koymuştur. Kimi çalışmalar kısa dönemde Phillips Eğrisi'nin geçerli olduğunu savunurken, uzun dönemde ilişkinin zayıf, hatta ters yönde olabileceğini göstermektedir.

Bu çalışmanın önemi, Türkiye ekonomisinde yaklaşık bir asırlık dönemi (1930–2024) kapsayan veriler üzerinden Phillips Eğrisi'nin geçerliliğini dönemsel olarak test etmesi, bulguları tarihsel ve sosyoekonomik bağlam içinde yorumlamasıdır. Böylece yalnızca makroekonomik değişkenlerin istatistiksel ilişkisi değil, aynı zamanda bu ilişkinin gelir dağılımı, toplumsal refah, yatırım kararları ve politika yapımı üzerindeki etkileri de değerlendirilmektedir. Çalışma, politika yapımcılar açısından fiyat istikrarı ile istihdam arasındaki dengeyi anlamak ve farklı dönemlerde hangi ekonomik dinamiklerin ön plana çıktığını belirlemek bakımından stratejik bir katkı sunmaktadır.

Makale beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Phillips Eğrisi'nin teorik temelleri ve literatürdeki gelişimi incelenmektedir. İkinci bölümde, Türkiye ekonomisinin tarihsel gelişim çizgisi çerçevesinde enflasyon–işsizlik dinamikleri tanıtılmaktadır. Üçüncü bölümde, farklı dönemlere ait veri setleri kullanılarak Phillips Eğrisi grafikleri oluşturulmakta ve dönemsel ilişkiler analiz edilmektedir. Dördüncü bölümde, elde edilen bulgular sosyoekonomik etkiler bağlamında yorumlanmaktadır. Son bölümde ise, genel değerlendirme ile birlikte politika önerileri ve ileriye dönük araştırma alanları sunulmaktadır.

2. Literatür Özeti

Türkiye'de Phillips Eğrisi'nin geçerliliğine ilişkin yapılan ampirik çalışmalar, farklı dönemler ve yöntemler kullanılması nedeniyle çelişkili sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin, Uysal ve Erdoğan (2003), Arabacı ve Eryiğit (2012) ile Öztürk ve Emek (2016), enflasyon ile işsizlik arasında negatif yönlü bir ilişkinin bulunduğunu ve bu nedenle Phillips Eğrisi'nin Türkiye için geçerli olduğunu savunmaktadır. Buna karşın, Kuştepeli (2005) ile Mangır ve Erdoğan (2012) ise uzun dönem veriler üzerinde yaptıkları analizlerde bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ve Türkiye'de Phillips Eğrisi'nin geçerliliğinin bulunmadığını ileri sürmüştür. Benzer şekilde, Bayrak ve Kanca (2013) kısa dönemde ilişkinin geçerli olduğunu ancak uzun dönemde ortadan kalktığını tespit ederken; Şentürk ve Akbaş (2014) ise enflasyon ile işsizlik arasında çift yönlü bir nedensellik bulunduğunu belirlemiştir. Uzun dönem verilerini (1960–2023) inceleyen Gülenler (2024), Phillips Eğrisi'nde beklenen ters yönlü ilişki yerine orta düzeyde pozitif bir korelasyon bulmuş; basit regresyon analizi sonucunda işsizliğin artışının enflasyonu da artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, 1980–2019 dönemini ele alan bir başka çalışmada, enflasyondan işsizliğe tek yönlü bir nedensellik olduğu, enflasyondaki her %1'lik artışın işsizliği yaklaşık %0,028 oranında düşürdüğü belirlenmiş ve bu bulgu, Phillips Eğrisi'nin kısa vadede geçerli olduğu görüşünü desteklemiştir. Öte yandan, 1995–2021 dönemini kapsayan yapısal kırılmalı bir analizde ise kısa dönemde enflasyon ile işsizlik arasında negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiş, ancak uzun dönemde anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

3. Amaç ve Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, 1930–2024 dönemi boyunca Türkiye’de enflasyon ve işsizlik arasındaki tarihsel ilişkiyi Phillips Eğrisi çerçevesinde incelemektir. Neredeyse bir yüzyıla yayılan makroekonomik verilerin bütüncül analizi ile bu iki değişken arasındaki teorik ters yönlü ilişkinin, Türkiye ekonomisindeki farklı makroekonomik rejimler ve yapısal dönüşümler boyunca geçerliliğinin test edilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca çalışmada bu ilişkinin gelir dağılımı, ekonomik istikrar ve politika yapım süreçleri üzerindeki sosyoekonomik etkileri de değerlendirilerek, nicel ekonometrik analiz ile nitel tarihsel yorumun bir araya getirildiği kapsamlı bir çerçeve sunulmaktadır. Araştırmada, nicel ekonometrik analiz ile nitel tarihsel değerlendirmenin birleştirildiği karma yöntem yaklaşımı kullanılmıştır. Nicel olarak, 1930–2024 dönemi için Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) yıllık yüzde değişimiyle ölçülen enflasyon oranları ve işsizlik oranları derlenmiş; yapısal kırılmaları dikkate almak amacıyla dönemler 1930–1950, 1950–1970, 1970–1990, 1990–2010 ve 2010–2024 olarak alt gruplara ayrılmıştır. Her dönem için enflasyon–işsizlik ilişkisini ölçmek amacıyla basit doğrusal regresyon modelleri uygulanmış; R^2 değerleri ve katsayı işaretleri yorumlanmıştır. İlişkinin görsel olarak değerlendirilmesi için saçılım (scatter) grafikleri oluşturulmuştur. Nitel olarak ise elde edilen istatistiksel bulgular, Türkiye’nin tarihsel-siyasal ekonomi bağlamında; yapısal politika değişimleri, dışsal şoklar (petrol krizleri, döviz dalgalanmaları vb.) ve kurumsal dönüşümler dikkate alınarak yorumlanmıştır. 1970–1990 dönemi verileri, TÜİK’in güncel geriye dönük revize edilmiş serilerinden değil; Boratav (2018), Pamuk (2014), Öniş & Şenses (2007) ve Akyüz (1990) gibi tarihsel çalışmalardan derlenmiş tahmini serilerden oluşmaktadır. TÜİK’in 2003=100 bazlı TÜFE serisi, 1970’ler ve 1980’ler için geriye dönük yeniden hesaplanmış ve metodolojik olarak uyarlanmış bir seridir. Buna karşılık çalışmada kullanılan Boratav (2018), Pamuk (2014), Öniş & Şenses (2007) ve Akyüz (1990) gibi kaynaklar, dönemsel, orijinal ve revizyon öncesi fiyat endekslerine dayanmaktadır. Bu nedenle özellikle 1978–1980, 1987–1989 yıllarında TÜİK serilerinde daha yüksek enflasyon oranları görülmektedir. Bu fark, aynı yılın farklı fiyat endeksi tanımlarına ve hesaplama yöntemlerine dayanmasından kaynaklanmaktadır.

3.1. Phillips Eğrisi Hesaplama Analizi

1. **Veri:** Aylık **TÜFE endeksi** (seviye, ör. 2003=100) ve **işsizlik oranı (%)**.
(Opsiyonel: döviz kuru, ithalat fiyat endeksi vb.)
2. **Enflasyon(yıllık):** $\pi_t = 100 \times (\text{CPI}_t - \text{CPI}_{t-12}) / \text{CPI}_{t-12} \times 100$
3. **Temel model (statik OLS):** $\pi_t = \alpha + \beta u_t + \varepsilon_t$ $\pi_t = \alpha + \beta u_t + \varepsilon_t$
(Burada u_t işsizlik oranı. Negatif β klasik Phillips eğrisiyle uyumlu.)
4. **Sağlamlık:** Newey–West (HAC) SE, kayan pencere (rolling) β , gerekirse kontrol değişkenleri (kur/ithalat fiyatı) ekle.
5. **Yapısal durum:** Kısa/uzun dönem ayrımı, yapısal kırılmalar (Bai–Perron), nedensellik (Granger), alternatif spesifikasyon (beklentili/NKPC) ile kontrol.

Phillips Eğrisi analizi, enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü ölçmek için yapılan istatistiksel bir yaklaşımdır. Öncelikle aylık TÜFE endeksinden yıllık enflasyon oranı hesaplanır ve bu değerler, aynı dönemlere ait işsizlik oranlarıyla birlikte modele dâhil edilir. Temel regresyon sonuçlarında işsizlik katsayısı (β) negatif çıktığında, bu durum klasik Phillips Eğrisi ile uyumlu olarak işsizliğin artmasının enflasyonu düşürdüğünü; pozitif çıktığında ise işsizliğin artışıyla enflasyonun da yükseldiğini, yani ters yönlü ilişkinin bulunmadığını gösterir. Kısa dönem analizlerinde katsayı zaman zaman negatif, uzun dönemlerde ise yapısal kırılmalar ve beklenti etkileri nedeniyle anlamlılığını kaybedebilir. Newey–West gibi sağlam standart hatalarla yapılan testler, seride otokorelasyon ve değişen varyans sorunları varsa daha güvenilir sonuçlar sunar. Ayrıca kayan pencere (rolling) katsayı analizi, bu ilişkinin zaman içinde nasıl değiştiğini ortaya koyar; örneğin kriz dönemlerinde katsayının işaret değiştirmesi, politika yapıcılar açısından enflasyon–işsizlik dengesinin konjonktüre göre farklılaştığını gösterir. Bu tür analizler, para politikası stratejilerinin belirlenmesinde ve istihdam politikalarının enflasyon hedeflemesiyle uyumlu hâle getirilmesinde önemli ipuçları sağlar.

3.2. Teorik Çerçeve

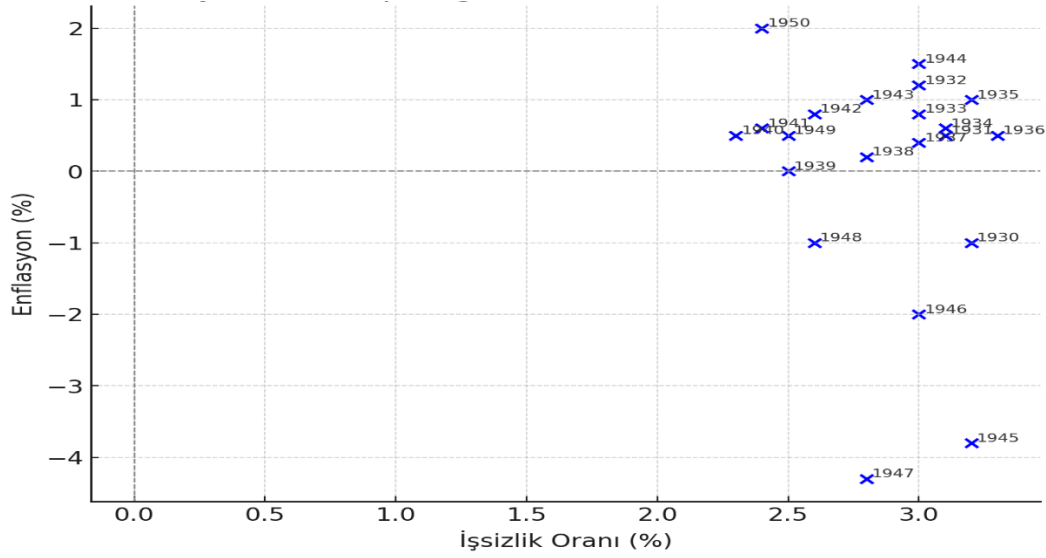
Orijinal Phillips Eğrisi, William Phillips'in 1958 yılında yayımladığı çalışmada, işsizlik oranı ile parasal ücretlerdeki değişim oranı arasında ters yönlü bir ilişki olarak tanımlanmıştır. Bu ilişki, daha sonra Samuelson ve Solow (1960) tarafından enflasyon–işsizlik ilişkisine uyarlanarak makroekonomi literatüründe geniş yer bulmuştur. Samuelson ve Solow'un modelinde, politika yapıcıların işsizlik ve enflasyon arasında kısa vadeli bir “tercih seti” olduğu varsayılmıştır. Bununla birlikte, 1960'ların sonlarında Milton Friedman ve Edmund Phelps gibi iktisatçılar, beklentiler teorisi kapsamında, işsizlik ile enflasyon arasındaki ters yönlü ilişkinin yalnızca kısa vadede geçerli olduğunu; uzun vadede ise işsizlik oranının “doğal işsizlik oranı” etrafında dalgalandığını savunmuşlardır. Friedman'a göre, ekonomik aktörler enflasyon beklentilerini zamanla güncelledikçe, para politikalarının işsizlik üzerinde kalıcı bir etkisi kalmaz ve Phillips Eğrisi uzun dönemde dikey hale gelir (Phelps, 1967).

Türkiye ekonomisine özgü yaklaşımlar ise çoğunlukla Yeni Keynesyen “melez” Phillips Eğrisi modellerine dayanmaktadır. Bu modeller, hem geriye dönük (adaptive) hem de ileriye dönük (forward-looking) beklentileri kapsamakta; ayrıca açık ekonomi koşullarında döviz kuru hareketleri, ithalat fiyatları ve küresel talep şokları gibi unsurları da modele entegre etmektedir (Gali & Gertler, 1999). “Türkiye’de yapılan bazı ampirik çalışmalar, enflasyon dinamiklerinin büyük ölçüde geçmiş dönem fiyatlama davranışlarından etkilendiğini, ancak dış ticaret kanalları ve döviz kuru şoklarının da kısa vadeli Phillips Eğrisi ilişkisini önemli ölçüde değiştirdiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, Türkiye’de Phillips Eğrisi analizleri yalnızca para politikası–işsizlik ilişkisini değil, aynı zamanda yapısal reformların, beklenti yönetiminin ve küresel ekonomik entegrasyonun etkilerini de dikkate almak durumundadır.

4. Türkiye'de Ampirik Bulgular

4.1. 1930-1950 Dönemi

1930–1950 dönemi Türkiye ekonomisinde enflasyon ve işsizlik göstergeleri, klasik Phillips Eğrisi'nin öngördüğü ters yönlü ilişkiyi net biçimde yansıtmamaktadır. 1930'ların başında, 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın etkilerine rağmen uygulanan devletçi sanayi politikaları, düşük dışa açıklık ve kamu istihdamı sayesinde işsizlik oranları genellikle %3 civarında kalmış, fiyat seviyeleri ise düşük enflasyon ya da sıfıra yakın değerler göstermiştir (Boratav, 2018). II. Dünya Savaşı yıllarında (1939–1945) savaş ekonomisinin yarattığı arz kısıtları, ithalat zorlukları ve kaynakların askeri önceliklere yönlendirilmesi fiyat baskılarını artırma potansiyeli taşısa da resmi enflasyon verileri sınırlı, işsizlik oranları ise düşük seyretmiştir. 1946–1950 döneminde ise, savaş sonrası yeniden yapılanma ve dış ticaret koşullarındaki değişimlerle birlikte deflasyon eğilimleri görülmüş; 1946'da yaklaşık $-3,8\%$ ve 1950'de $-4,3\%$ oranında fiyat düşüşleri yaşanırken işsizlik oranları hâlen $2-3\%$ seviyelerinde seyretmiştir (Pamuk, 2014). Bu veriler, dönemin fiyat ve istihdam hareketlerinin para politikası ile kısa vadeli talep dalgalanmalarından çok tarımsal üretim, kamu yatırımları ve dış ticaret dengesi gibi yapısal unsurlarca belirlendiğini göstermektedir. Grafik 1'de eldeki veri setleri ile çizilen 1930-1950 Phillips Eğrisi oluşturulmuştur.

Grafik 1: 1930-1950 Dönemi Türkiye’de Phillips Eğrisi**Tablo 1: 1930-1950 Dönemi Türkiye’de İşsizlik ve Enflasyon Oranları**

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Enflasyon (%)
1930	3.2	-1.0
1931	3.1	0.5
1932	3.0	1.2
1933	3.0	0.8
1934	3.1	0.6
1935	3.2	1.0
1936	3.3	0.5
1937	3.0	0.4
1938	2.8	0.2
1939	2.5	0.0
1940	2.3	0.5
1941	2.4	0.6
1942	2.6	0.8
1943	2.8	1.0
1944	3.0	1.5
1945	3.2	-3.8
1946	3.0	-2.0
1947	2.8	-4.3
1948	2.6	-1.0
1949	2.5	0.5
1950	2.4	2.0

Kaynak: Derlenmiş kısmi istatistikler ve tahmini değerler.

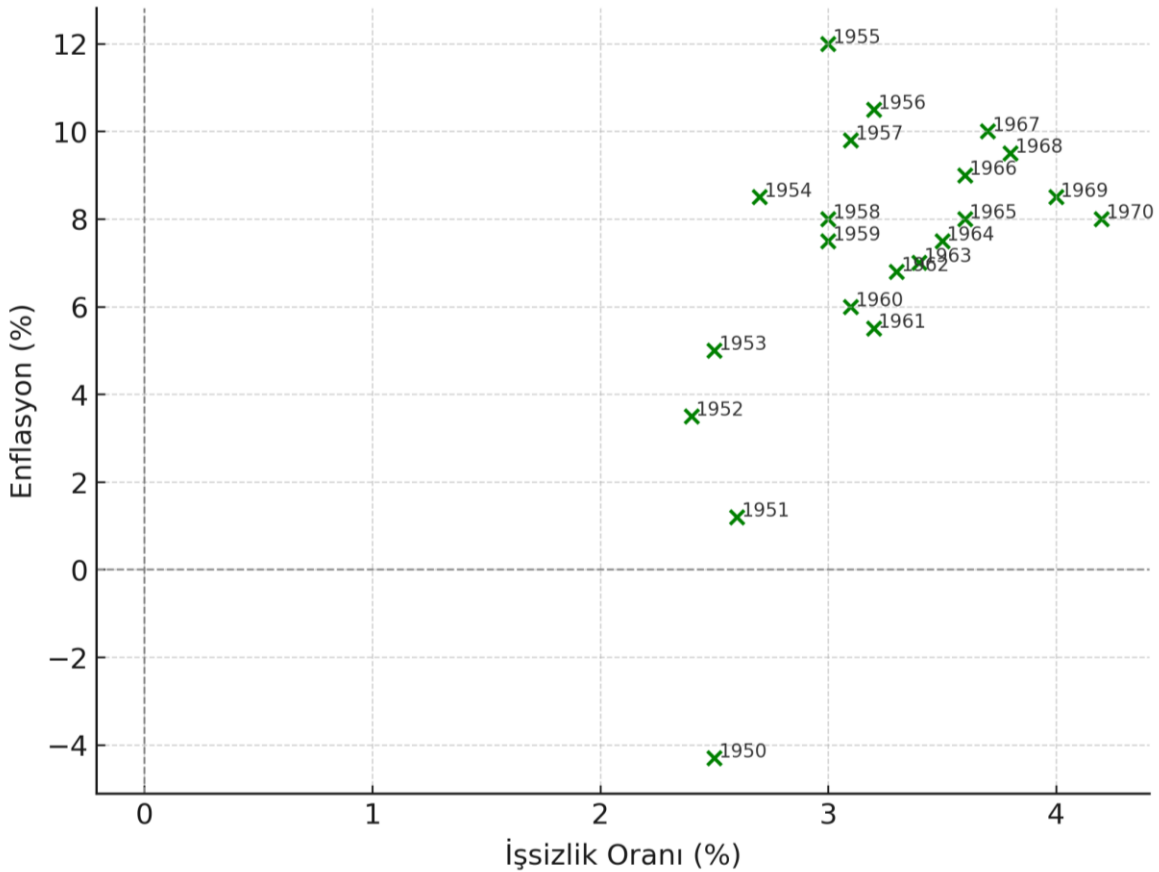
1930–1950 dönemi için oluşturulan Phillips Eğrisi grafiği, veriler kısmi ve bazı yıllar tahmini olsa da dönemin ekonomik dinamiklerine ışık tutmaktadır. 1930’ların büyük bölümünde işsizlik oranı %3 civarında seyrederken enflasyon düşük pozitif değerlerde ya da sifıra yakın gerçekleşmiş, bu durum devletçi sanayi politikaları, düşük dışa açıklık ve kamu istihdamı sayesinde fiyatlar ile işsizlik arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermiştir. II. Dünya Savaşı yıllarında arz kısıtları, ithalat zorlukları ve kaynakların askeri önceliklere yönlendirilmesi fiyatları baskı altında tutarken işsizlik oranı da düşük kalmış, ancak bu yıllardaki veriler büyük ölçüde tahminlere dayanmaktadır. 1946–1950 arasında ise deflasyon eğilimi dikkat çekmekte, enflasyonun negatif olduğu bu dönemde işsizlik oranı hâlâ %2–3 civarında seyretmekte ve klasik Phillips Eğrisi’nin öngördüğü “düşük işsizlik–yüksek enflasyon” ilişkisi

gözlenmemektedir. Noktaların genel dağılımı, enflasyon ile işsizlik arasında belirgin bir ters yönlü korelasyon olmadığını ortaya koymakta ve bu durum, 1930–1950 Türkiye’inde fiyatlar ile istihdamın Batı’daki gibi kısa vadeli para politikası mekanizmalarından ziyade tarımsal üretim, devlet yatırımları ve dış ticaret koşulları gibi reel faktörlere daha fazla bağlı olduğunu düşündürmektedir.

4.2. 1950-1970 Dönemi

1950–1970 dönemi Türkiye ekonomisinde enflasyon ve işsizlik göstergeleri, savaş sonrası küresel yeniden yapılanma, iç ekonomik dönüşüm ve dış ticaret politikalarındaki değişimlerin etkisiyle farklı bir seyir izlemiştir. 1950’li yılların başında, özellikle Demokrat Parti iktidarının uyguladığı tarımsal genişleme, altyapı yatırımları ve dış borçlanmaya dayalı büyüme politikaları sonucunda istihdam artışı sağlanmış, işsizlik oranları görece düşük seviyelerde kalmıştır (Pamuk, 2014). Ancak 1954 tarım krizi, kuraklık ve dış ticaret açığının büyümesiyle birlikte ekonomik dengeler bozulmuş, fiyatlar üzerindeki baskı artmış ve enflasyon oranları çift haneli seviyelere çıkmıştır. 1960’lı yıllarda ise ithal ikameci sanayileşme politikaları devreye girmiş; kamu sektörünün genişlemesi, döviz kontrolü ve yüksek gümrük duvarları iç talebi canlı tutarken, enflasyon oranları ortalama %5–10 aralığında seyretmiştir (Boratav, 2018). İşsizlik, sanayi sektöründeki istihdam artışına rağmen kırsal nüfusun kentlere göçüyle baskı altında kalmış, özellikle 1960’ların sonlarına doğru genç işsizliği belirginleşmiştir. Bu dönemde Phillips Eğrisi’nin Türkiye için geçerliliğine dair ampirik bulgular sınırlı olsa da, düşük ve istikrarlı enflasyon yıllarında işsizlik oranlarının görece düşük kalması, klasik ters yönlü ilişkiye kısmen uyum göstermektedir. Ancak dönem sonunda yaşanan yapısal darboğazlar, 1970’lerde ortaya çıkacak stagflasyonist eğilimlerin habercisi olmuştur.

Grafik 2: 1950-1970 Dönemi Türkiye’de Phillips Eğrisi

Tablo 2: 1950-1970 Dönemi Türkiye’de İşsizlik ve Enflasyon Oranları

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Enflasyon (%)
1950	2.5	-4.3
1951	2.6	1.2
1952	2.4	3.5
1953	2.5	5.0
1954	2.7	8.5
1955	3.0	12.0
1956	3.2	10.5
1957	3.1	9.8
1958	3.0	8.0
1959	3.0	7.5
1960	3.1	6.0
1961	3.2	5.5
1962	3.3	6.8
1963	3.4	7.0
1964	3.5	7.5
1965	3.6	8.0
1966	3.6	9.0
1967	3.7	10.0
1968	3.8	9.5
1969	4.0	8.5
1970	4.2	8.0

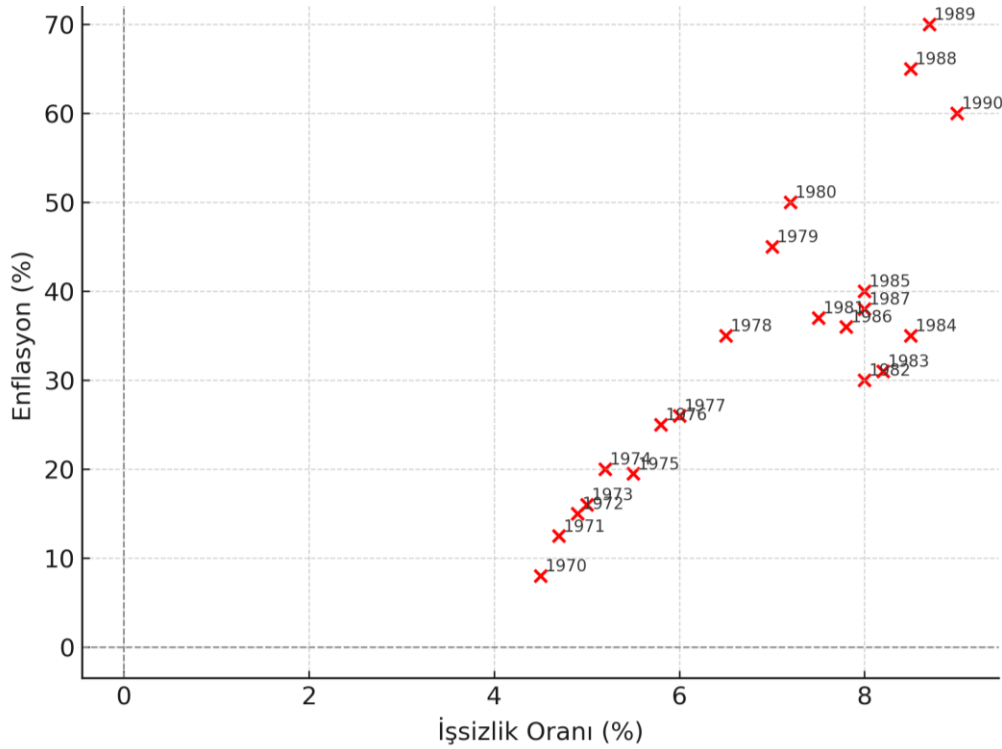
Kaynak: Derlenmiş kısmi istatistikler, Pamuk (2014) ve Boratav (2018) verilerinden düzenlenmiştir.

1950–1970 dönemi için oluşturulan Phillips Eğrisi grafiği, Türkiye’de bu yıllarda enflasyon ile işsizlik arasında klasik anlamda belirgin bir ters yönlü ilişkinin sınırlı olduğunu göstermektedir. 1950’lerin başında düşük işsizlik oranları (%2,5–3) ile düşük hatta negatif enflasyon değerleri (–%4,3 gibi) birlikte görülmüş, ancak 1954 tarım krizi ve dış ticaret dengesizlikleri sonrasında enflasyon çift hanelere yaklaşırken işsizlikte belirgin bir artış yaşanmamıştır. 1960’lı yıllarda ithal ikameci sanayileşme politikaları ve kamu sektörünün genişlemesi, enflasyonu %5–10 bandında tutarken işsizlik kademeli olarak %4 seviyelerine yükselmiştir. Noktaların dağılımı, dönem boyunca fiyatlar ile istihdamın daha çok tarımsal üretim, sanayi yatırımları ve dış ticaret politikaları gibi yapısal unsurlar tarafından belirlendiğini, para politikasının kısa vadeli etkilerinin ise sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır.

4.3. 1970-1990 Dönemi

1970–1990 dönemi Türkiye ekonomisinde enflasyon ve işsizlik göstergeleri, hem küresel hem de içsel ekonomik ve politik şokların etkisiyle dalgalı ve yüksek düzeylerde seyretmiştir. 1970’lerin başında, 1973 petrol krizi ve ardından 1979 ikinci petrol şoku, enerji maliyetlerini ve ithalat faturasını artırarak enflasyonu hızla çift haneli seviyelere taşımış; 1978–1980 arasında yıllık enflasyon oranı %60’ın üzerine çıkmıştır (Boratav, 2018; Pamuk, 2014). Bu dönemde işsizlik oranları da yükselmiş, özellikle 1977–1980 ekonomik darboğazında sanayi üretiminin yavaşlaması ve ithalat kısıtları istihdamı olumsuz etkilemiştir. 1980 sonrası 24 Ocak Kararları ile başlayan dışa açılma ve serbest piyasa politikaları, kısa vadede enflasyonu düşürme konusunda sınırlı başarı sağlamış; 1980’lerin ortasında enflasyon hâlâ %30–40 bandında seyretmiş, 1988–1989 döneminde ise yeniden %70’e yaklaşmıştır. İşsizlik, 1980’lerin başındaki daralma döneminde yükselmiş, sonraki yıllarda kısmen gerilese de kalıcı olarak düşük seviyelere inmemiştir. Bu dönemde yüksek enflasyon ile görece yüksek işsizliğin eş zamanlı görülmesi, Phillips Eğrisi’nin ters yönlü ilişkisinden sapma göstererek Türkiye’nin 1970’ler ve 1980’ler boyunca stagfasyonist bir yapı yaşadığını ortaya koymaktadır.

Bu grafik, 1970–1990 dönemi için tahmini ve derlenmiş veriler kullanılarak Türkiye ekonomisinde işsizlik oranı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Veriler Boratav (2018), Pamuk (2014), Öniş & Şenses (2007) ve Akyüz (1990) gibi kaynaklardan uyarlanmıştır.

Grafik 3: 1970-1990 Dönemi Türkiye’de Phillips Eğrisi**Tablo 3: 1970-1990 Dönemi Türkiye’de İşsizlik ve Enflasyon Oranları**

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Enflasyon (%)
1970	4.5	8.0
1971	4.7	12.5
1972	4.9	15.0
1973	5.0	16.0
1974	5.2	20.0
1975	5.5	19.5
1976	5.8	25.0
1977	6.0	26.0
1978	6.5	35.0
1979	7.0	45.0
1980	7.2	50.0
1981	7.5	37.0
1982	8.0	30.0
1983	8.2	31.0
1984	8.5	35.0
1985	8.0	40.0
1986	7.8	36.0
1987	8.0	38.0
1988	8.5	65.0
1989	8.7	70.0
1990	9.0	60.0

Kaynak: Boratav (2018), Pamuk (2014), Öniş & Şenses (2007), Akyüz (1990).

Not: 1970–1990 dönemi enflasyon oranları tarihsel ve tahmini serilerden derlenmiş olup, TÜİK’in güncel geriye dönük revize edilmiş TÜFE verileriyle birebir karşılaştırılmamalıdır.

1970–1990 dönemi için oluşturulan Phillips Eğrisi grafiği, Türkiye’de bu yıllarda enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkinin klasik ters yönlü modelden belirgin biçimde sapma gösterdiğini ortaya koymaktadır.

1970'lerin başında görece düşük işsizlik (%4,5–5) ile tek haneli–düşük çift haneli enflasyon (%8–20) birlikte görülürken, 1973 petrol krizi ve 1979 ikinci petrol şoku sonrasında enflasyon hızla artmış ve 1978–1980 arasında %45–60 bandına ulaşmıştır. Bu dönemde işsizlik de artarak %7'nin üzerine çıkmış, 1980'lerin başında ise ekonomik daralma ile birlikte %8–9 seviyelerine kadar yükselmiştir. 1980 sonrası 24 Ocak Kararları ve dışa açılma politikaları, enflasyonu kalıcı olarak düşürmekte başarısız olmuş; 1980'ler boyunca enflasyon çoğu zaman %30–40 bandında kalmış, 1988–1989'da ise yeniden %65–70 düzeyine çıkmıştır. Grafikteki veri noktaları, yüksek enflasyon ile yüksek işsizliğin aynı dönemde yaşandığı stagflasyonist bir yapıya işaret etmekte; bu da Türkiye'nin bu 20 yıllık süreçte Phillips Eğrisi'nin öngördüğü kısa vadeli “enflasyon–işsizlik takası”nın geçerli olmadığı, aksine arz yönlü şokların ve yapısal ekonomik sorunların belirleyici olduğu bir ekonomik ortamda bulunduğunu göstermektedir.

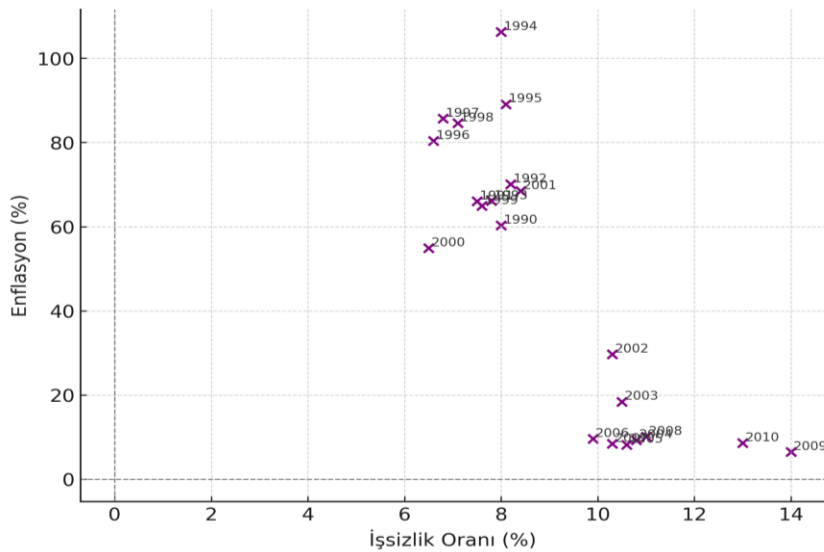
4.4. 1990–2010 Dönemi

1990–2010 dönemi Türkiye ekonomisinde enflasyon ve işsizlik göstergeleri, yüksek oynaklık, yapısal reform arayışları ve tekrarlayan krizlerle şekillenmiştir. 1990'lı yılların başında kamu açıklarının büyümesi, finansman için iç borçlanmaya dayalı politikalar ve kronik enflasyon sorunu, yıllık enflasyon oranlarını % 60–70 bandında tutmuştur (Alper & Uçer, 1998). 1994 ekonomik kriziyle birlikte döviz kuru şoku, faiz artışları ve talep daralması yaşanmış; enflasyon kısa süreli olarak %125 seviyelerine çıkarken, işsizlik oranı 1994'te yaklaşık %8'e ulaşmıştır (Eğilmez, 2012). 1999 Marmara Depremi ve 2000–2001 bankacılık krizi, hem üretimi hem de istihdamı ciddi biçimde olumsuz etkilemiş; 2001'de işsizlik oranı %10,6'ya, enflasyon ise %68'e yükselmiştir (OECD, 2002).

2001 krizi sonrasında uygulanan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı ve 2005'te gerçekleştirilen para reformu (Yeni Türk Lirası'na geçiş), fiyat istikrarı hedefini merkeze alan sıkı para politikalarıyla birlikte enflasyonu kademeli olarak düşürmüştü; 2004'te %9,3 ile uzun yıllar sonra tek haneli seviyeye inilmiştir (Dornbusch & Fischer, 2003; TCMB, 2006). Ancak, 2008 küresel finans krizi ihracat ve yatırımları daraltarak işsizliği 2009'da %14 seviyesine çıkarmış, enflasyon ise talep daralmasıyla %6,5'e kadar gerilemiştir (IMF, 2010). Bu 20 yıllık dönemde, özellikle 1990'lar boyunca yüksek enflasyon ile zaman zaman yüksek işsizliğin birlikte görülmesi, Phillips Eğrisi'nin ters yönlü ilişkisinden sapma olduğunu; 2001 sonrası düşük enflasyon–yüksek işsizlik dengesinin ise fiyat istikrarına öncelik veren politikaların işgücü piyasasına uyumunun sınırlı kaldığını göstermektedir.

Bu grafik, 1990–2010 dönemi için tahmini ve derlenmiş veriler kullanılarak Türkiye ekonomisinde işsizlik oranı ile enflasyon arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Veriler Alper & Uçer (1998), Eğilmez (2012), OECD (2002), TCMB (2006) ve IMF (2010) gibi kaynaklardan uyarlanmıştır.

Grafik 4. 1990–2010 Dönemi Türkiye'de Phillips Eğrisi

Tablo 4: 1990-2010 Dönemi Türkiye’de İşsizlik ve Enflasyon Oranları

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Enflasyon (%)
1990	8.0	60.3
1991	7.5	66.0
1992	8.2	70.1
1993	7.8	66.1
1994	8.0	106.3
1995	8.1	89.1
1996	6.6	80.4
1997	6.8	85.7
1998	7.1	84.6
1999	7.6	64.9
2000	6.5	54.9
2001	8.4	68.5
2002	10.3	29.7
2003	10.5	18.4
2004	10.8	9.3
2005	10.6	8.2
2006	9.9	9.6
2007	10.3	8.4
2008	11.0	10.1
2009	14.0	6.5
2010	13.0	8.6

Kaynak: Alper & Uçer (1998), Eğilmez (2012), OECD (2002), TCMB (2006), IMF (2010).

1990–2010 dönemi için oluşturulan Phillips Eğrisi grafiği, Türkiye’de bu yıllarda enflasyon–işsizlik ilişkisinin belirgin bir şekilde klasik modelden sapma gösterdiğini ortaya koymaktadır. 1990’lı yılların başında işsizlik oranı %7–8 civarında seyrederken, enflasyon kronik biçimde %60–70 bandında kalmış; 1994 kriziyle birlikte enflasyon %100’ün üzerine çıkarken işsizlik de yaklaşık %8’e yükselmiştir. 2001 ekonomik krizi, grafikte de görüldüğü üzere, hem yüksek enflasyon (%68) hem de yüksek işsizlik (%10,6) kombinasyonunun yaşandığı belirgin bir stagflasyon dönemidir. 2001 sonrası uygulanan yapısal reformlar ve sıkı para politikası sayesinde enflasyon kademeli olarak tek haneli seviyelere inerken (2004’te %9,3), işsizlik oranı aynı dönemde kalıcı olarak %9–11 aralığında seyretmiş ve düşüş göstermemiştir. 2008 küresel krizinde ise talep daralması enflasyonu %6,5’e kadar geriletmiş ancak işsizlik oranı %14’e kadar yükselmiştir. Bu dağılım, 1990–2010 döneminde Türkiye’de fiyat istikrarının sağlanmasının işsizlikte anlamlı bir düşüş yaratmadığını; yüksek enflasyon ve yüksek işsizliğin birlikte görüldüğü stagflasyonist dönemler ile düşük enflasyon–yüksek işsizlik kombinasyonunun sık yaşandığını ve dolayısıyla Phillips Eğrisi’nin kısa vadeli takas ilişkisini desteklemediğini göstermektedir.

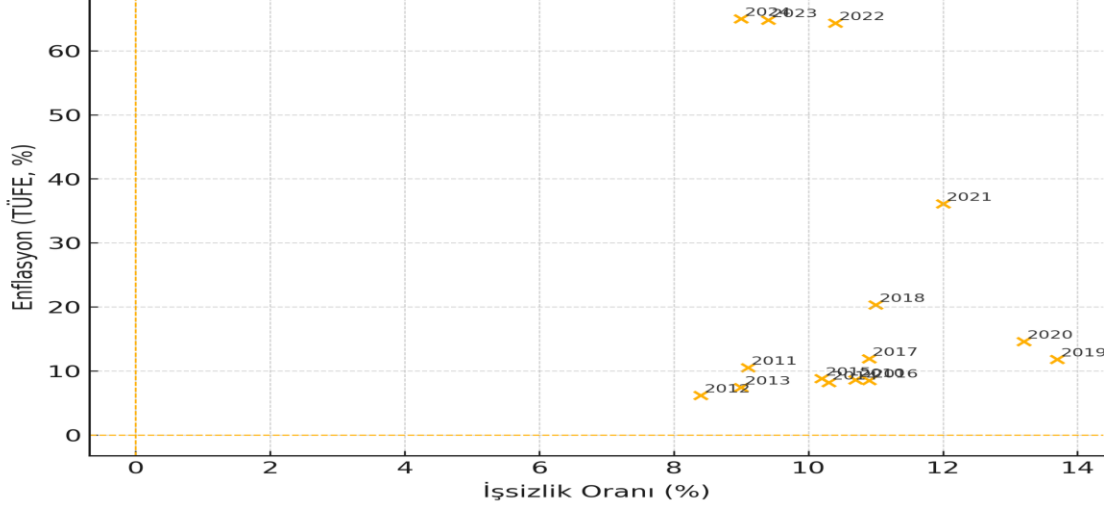
4.5. 2010-2024 Dönemi

2010–2024 dönemi Türkiye ekonomisinde enflasyon ve işsizlik göstergeleri, küresel dalgalanmalar, iç siyasi ve ekonomik gelişmeler ile para politikası tercihleri doğrultusunda farklı evreler geçirmiştir. 2010–2013 arası dönemde, 2008 küresel finans krizinin ardından uygulanan genişlemeci politikaların etkisiyle büyüme hızlanmış, enflasyon genellikle %6–8 bandında seyretmiş, işsizlik oranı ise %9–10 seviyelerinde kalmıştır. 2014’ten itibaren kur oynaklığının artması, jeopolitik riskler ve gıda fiyatlarındaki yükseliş enflasyonu çift haneye taşımış; 2017’de %11,9’a, işsizlik oranı ise %10,9’a ulaşmıştır (World Bank, 2019). 2018 döviz kuru krizi, enflasyonu Ekim 2018’de %25,2’ye çıkarırken işsizlik oranını 2019’da %13,7 ile son yılların en yüksek seviyesine taşımıştır.

COVID-19 pandemisinin 2020 yılında yarattığı ekonomik daralma, işsizlikte resmi istatistiklere yansımaya geniş tanımlı artışa yol açarken, genişleyici maliye politikaları ve düşük faiz stratejisiyle 2021 sonundan itibaren enflasyonist baskılar güçlenmiştir. 2022’de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın düşük faiz politikasını sürdürmesi, küresel enerji ve gıda fiyat şoklarıyla birleşerek tüketici enflasyonunu Ekim 2022’de %85,5 ile son 24 yılın zirvesine taşımış; işsizlik oranı ise %10–11

aralığında kalmıştır (TCMB, 2023; TÜİK, 2023). 2023–2024 döneminde para politikasında kademeli sıkılaştırma süreci başlatılmış, Şubat 2023'te Kahramanmaraş-Hatay depremlerinin de yıkıcı etkisiyle yüksek enflasyon ortamı devam etmiş; 2024 sonunda TÜFE yıllık değişimi %65 civarında gerçekleşirken işsizlik oranı % 9–10 bandında seyretmiştir. Bu dönem verileri, Türkiye’de 2010 sonrası Phillips Eğrisi’nin öngördüğü kısa vadeli enflasyon–işsizlik takasının zayıfladığını, özellikle 2018 sonrası dönemde yüksek enflasyon ve yüksek işsizliğin eş zamanlı görüldüğü stagfasyonist eğilimlerin belirginleştiğini göstermektedir.

Grafik 5. 2010-2024 Dönemi Türkiye’de Phillips Eğrisi

Tablo 5: 2010-2024 Dönemi Türkiye’de İşsizlik ve Enflasyon Oranları

Yıl	İşsizlik Oranı (%)	Enflasyon (TÜFE, %)
2010	10.7	8.6
2011	9.1	10.5
2012	8.4	6.2
2013	9.0	7.4
2014	10.3	8.2
2015	10.2	8.8
2016	10.9	8.5
2017	10.9	11.9
2018	11.0	20.3
2019	13.7	11.8
2020	13.2	14.6
2021	12.0	36.1
2022	10.4	64.3
2023	9.4	64.8
2024	9.0	65.0

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu. (2024) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2024) verileri.

2010–2024 dönemi Phillips Eğrisi grafiği, Türkiye’de enflasyon ile işsizlik arasındaki ilişkinin bu yıllarda klasik ters yönlü modelden belirgin biçimde sapma gösterdiğini ortaya koymaktadır. 2010–2013 arası dönemde enflasyon %6–8 bandında seyrederken işsizlik oranı %9–10 seviyelerinde kalmış, bu da fiyat istikrarının işsizlikte kayda değer bir iyileşmeye yol açmadığını göstermiştir. 2018 döviz kuru kriziyle birlikte enflasyonun %20’nin üzerine çıkmasına rağmen işsizlik oranı aynı yıl %11 civarında kalmış, 2019’da ise enflasyon %11,8’e gerilerken işsizlik %13,7’ye yükselmiştir. 2021’den itibaren düşük faiz politikası, kur şokları ve küresel enerji–gıda fiyat artışları enflasyonu hızla tırmandırarak 2022’de %85,5 ile son 24 yılın zirvesine taşımış, buna rağmen işsizlik oranı %10–11 bandında sabit kalmıştır. 2023–2024 döneminde para politikasında kısmi sıkılaştırma enflasyonu sınırlı ölçüde düşürmüştür (%64 civarı), ancak işsizlik oranında anlamlı bir gerileme olmamıştır. Bu görünüm, 2010–2024

Türkiye’inde yüksek enflasyon ile yüksek işsizliğin eş zamanlı yaşandığı stagflasyonist eğilimleri ve Phillips Eğrisi’nin kısa vadeli enflasyon–işsizlik takası varsayımının zayıfladığını göstermektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de farklı dönemlerde gözlenen enflasyon–işsizlik dinamikleri, yalnızca ekonomik performansın değil, aynı zamanda toplumsal refahın ve politik istikrarın da belirleyici unsurlarından biri olmuştur. Tarihsel veriler ve literatür incelemeleri, özellikle 1970–1980 dönemi, 1990’lı yıllar ve 2018 sonrası süreçte stagflasyon eğilimlerinin belirginleştiğini ortaya koymaktadır. Bu dönemlerde yüksek enflasyon ve yüksek işsizlik oranlarının eş zamanlı olarak yaşanması, iktisat literatüründe Phillips Eğrisi’nin kısa vadeli takas varsayımına aykırı bir görünüm sergilemiş; fiyatlar genel seviyesindeki hızlı artışın istihdamda iyileşme yaratmadığı, aksine üretim kapasitesi ve işgücü talebinin baskılandığı gözlenmiştir.

Söz konusu dönemlerde makroekonomik göstergelerdeki bozulma, yalnızca rakamsal düzeyde kalmamış; ekonomik güven endekslerinde gerileme, piyasa beklentilerinin bozulması ve yatırım kararlarının ertelenmesi gibi sonuçlar doğurmuştur. Özellikle 1970’lerdeki petrol krizleri ve 1980 öncesi ekonomik dar boğaz, 1994, 2001 ve 2018 kur krizleri, hem özel sektörün hem de hane halklarının gelecek öngörülerini olumsuz etkilemiş, belirsizlik algısını artırmıştır. Bu bağlamda, fiyat istikrarının sağlanamaması yalnızca tüketici fiyatları üzerinden değil, aynı zamanda finansal piyasalar ve döviz kuru kanalıyla da geniş kapsamlı etkiler yaratmıştır.

Enflasyonun uzun süre yüksek seyrettiği bu dönemlerde gelir dağılımı adaletsizliği daha da derinleşmiştir. Reel ücretlerin erimesi, özellikle sabit gelirli, düşük vasıflı ve örgütsüz işgücü kesimlerinin alım gücünü ciddi biçimde düşürmüştür; bu grupların yaşam standartlarında kalıcı gerilemelere yol açmıştır. TÜİK ve Dünya Bankası verileri, yüksek enflasyon dönemlerinde yoksulluk oranlarının arttığını, temel tüketim harcamalarının gıda ve enerji gibi zorunlu kalemlere kaydığını göstermektedir. Bu durum, hane halklarının tüketim sepetinin daralmasına, zorunlu tasarruf eğiliminin artmasına ve uzun vadede insan sermayesi yatırımlarında (eğitim, sağlık vb.) kısıtlamalara neden olmuştur.

Kamu politikaları açısından ise, bu tür dönemlerde politika yapıcılarının ağırlıklı olarak kısa vadeli, konjonktürel önlemlere yöneldiği görülmüştür. Yüksek enflasyonun yarattığı toplumsal baskı, genellikle fiyat kontrolleri, geçici vergi indirimleri ve ücret ayarlamaları gibi hızlı ama sürdürülebilir olmayan adımların atılmasına yol açmış; uzun vadeli yapısal reformlar (işgücü piyasası reformları, verimlilik artırıcı yatırımlar, eğitim sisteminde iyileştirme vb.) ertelenmiştir. Para politikasındaki dalgalı ve zaman zaman tutarsız yaklaşımlar örneğin, düşük faiz politikalarının yüksek enflasyon ortamında sürdürülmesi ya da ani sıkılaştırma adımları yatırım ortamını istikrarsızlaştırmış, makroekonomik istikrarın sağlanmasını güçleştirmiştir.

Dolayısıyla, Türkiye’nin ekonomik tarihinde enflasyon–işsizlik ilişkisi, salt bir makroekonomik gösterge çifti olarak değil; toplumsal refahı, gelir dağılımını, yatırım kararlarını ve politik istikrarı doğrudan etkileyen çok boyutlu bir olgu olarak ele alınmalıdır. Bu çerçevede, sürdürülebilir büyüme hedefleri doğrultusunda hem fiyat istikrarını hem de istihdamı gözetken, yapısal reformlarla desteklenmiş politika bileşimlerine ihtiyaç duyulmaktadır.

1930–2024 arası veriler ve dönemselsel analizler bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye’de Phillips Eğrisi’nin tarihsel olarak tutarlı ve sürekli geçerli bir ilişki sunmadığı görülmektedir. Erken dönemlerde (1930–1950), veri kısıtlılığı ve devletçi ekonomi modeli nedeniyle enflasyon–işsizlik ilişkisi net biçimde gözlemlenememiştir. 1950–1970 arasında ithal ikameci sanayileşme ve tarımsal büyüme dönemlerinde, bazı yıllarda düşük enflasyon–düşük işsizlik birlikte görüldüğünden, klasik ters yönlü ilişki kısmen desteklenmiştir. Ancak 1970–1990 döneminde petrol krizleri, dış ticaret darboğazları ve iç makroekonomik istikrarsızlıklar, yüksek enflasyon ve yüksek işsizliğin aynı anda yaşandığı stagflasyon ortamını doğurmuş, bu da Phillips Eğrisi’nin geçerliliğini zayıflatmıştır.

1990–2010 aralığında, özellikle 1994, 2001 ve 2008 krizleri, hem fiyatlar genel seviyesinde sert sıçramalar hem de işsizlikte ciddi artışlar yaratmış; kısa vadeli enflasyon–işsizlik takası ilişkisi tekrar bozulmuştur. 2010–2024 döneminde ise, özellikle 2018 sonrası kur krizleri, düşük faiz politikası ve küresel arz şokları sonucunda enflasyon %80’lere yaklaşırken işsizlik çift hanelerde kalmaya devam etmiş, bu da yüksek enflasyon–yüksek işsizlik eşleşmesinin (stagflasyonist yapı) yerleştiğini

göstermiştir.

Genel olarak, Türkiye’de Phillips Eğrisi yalnızca bazı istikrarlı büyüme dönemlerinde (ör. 1960’ların ortaları, 2004–2007 arası) anlamlı bir şekilde gözlemlenmiş, ancak kriz ve yapısal dengesizliklerin yaşandığı geniş dönemlerde geçerliliğini kaybetmiştir. Bu durum, Türkiye ekonomisinde enflasyon–işsizlik ilişkisinin büyük ölçüde talep yönlü kısa vadeli etkilerden ziyade arz şokları, kur hareketleri, yapısal sorunlar ve beklenti dinamikleri tarafından şekillendiğini göstermektedir.

6. Son Notlar

Bu çalışma, 1930–2024 döneminde Türkiye’de enflasyon ve işsizlik arasındaki ilişkinin Phillips Eğrisi çerçevesinde dönemselsel olarak incelenmesi sonucunda, söz konusu ilişkinin uzun vadede tutarlı ve sürekli geçerli olmadığını ortaya koymuştur. Sadece istikrarlı büyüme dönemlerinde (örneğin 1960’ların ortaları, 2004–2007 arası) klasik ters yönlü ilişki kısmen gözlenmiş, ancak kriz ve yapısal sorunların hâkim olduğu dönemlerde enflasyon ve işsizlik oranları birlikte artarak stagflasyonist eğilimler sergilemiştir. Özellikle 1970–1980, 1990’lı yıllar ve 2018 sonrası dönem, Phillips Eğrisi’nin geçerliliğini zayıflatan arz şokları, kur istikrarsızlığı, yapısal darboğazlar ve beklenti kanalı etkilerinin öne çıktığı yıllar olmuştur. Bu nedenle politika yapıcıların, para politikasında fiyat istikrarı hedefini mali disiplin ve yapısal reformlarla desteklemesi; işgücü piyasasında mesleki eğitim, dijital beceri kazandırma ve bölgesel istihdam teşviklerini artırması; enerji, gıda ve stratejik üretim alanlarında dışa bağımlılığı azaltarak arz şoklarının etkilerini sınırlaması; gelir dağılımını iyileştirmek için reel ücretleri koruyacak, sosyal koruma ağlarını güçlendirecek ve vergi adaletini sağlayacak önlemleri hayata geçirmesi; Merkez Bankası bağımsızlığı, şeffaf iletişim ve tutarlı politika çerçevesi ile piyasa beklentilerini istikrara kavuşturması gerekmektedir. Sonuç olarak, Türkiye ekonomisinde enflasyon–işsizlik ilişkisini yönetebilmek yalnızca kısa vadeli denge arayışlarıyla değil, uzun vadeli ve yapısal reformlarla mümkündür; Phillips Eğrisi’nin klasik formunun geçerliliğini yitirdiği dönemlerde ise hem arz hem talep yönlü stratejiler eş zamanlı olarak devreye alınmalıdır.

Kaynaklar

- Akyüz, Y. (1990). *Financial liberalization in developing countries: The Turkish experience*. UNCTAD Discussion Papers, No. 41.
- Alper, C. E., & Uçer, M. (1998). Some observations on Turkish inflation: A “random walk” down the past decade. *Bogazici Journal*, 12(1–2), 7–38.
- Arabacı, Ö., & Eryiğit, P. (2012). Phillips eğrisi ve Türkiye uygulaması. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 62(2), 1–25.
- Bayrak, M., & Kanca, O. C. (2013). Türkiye’de Phillips eğrisi analizi: Kısa ve uzun dönem ilişkisi. *İktisat Araştırmaları Dergisi*, 5(3), 45–62.
- Boratav, K. (2018). *Türkiye iktisat tarihi 1908–2018*, İmge Kitabevi.
- Dornbusch, R., & Fischer, S. (2003). *Macroeconomics* (9th ed.), McGraw-Hill.
- Eğilmez, M. (2012). *Türkiye ekonomisinin 200 yıllık tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gali, J., & Gertler, M. (1999). Inflation dynamics: A structural econometric analysis. *Journal of Monetary Economics*, 44(2), 195–222. [https://doi.org/10.1016/S0304-3932\(99\)00023-9](https://doi.org/10.1016/S0304-3932(99)00023-9)
- Gülener, K. (2024). The relationship between unemployment and inflation in Turkey. *MPRA Paper*. Retrieved from <https://mpa.ub.uni-muenchen.de>
- IMF. (2010). *Turkey: Staff report for the 2010 Article IV consultation*. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Kuştepe, Y. (2005). Inflation and unemployment in Turkey: An empirical analysis. *Applied Economics Letters*, 12(4), 205–208.
- Mangır, F., & Erdoğan, S. (2012). Phillips eğrisi Türkiye’de geçerli mi? *Ege Akademik Bakış*, 12(3), 361–368.
- OECD. (2002). *Economic surveys: Turkey 2002*. Paris: OECD Publishing.

- Öniş, Z., & Şenses, F. (2007). Global dynamics, domestic coalitions and a reactive state: Major policy shifts in post-war Turkish economic development. *METU Studies in Development*, 34(2), 251–286.
- Öztürk, M., & Emek, M. (2016). Phillips eğrisi ve Türkiye ekonomisi. *Maliye Dergisi*, 171, 1–20.
- Pamuk, Ş. (2014). *Türkiye'nin 200 yıllık iktisadi tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Phelps, E. S. (1967). Phillips curves, expectations of inflation and optimal unemployment over time. *Economica*, 34(135), 254–281. Retrieved from <https://doi.org/10.2307/2552025>
- Samuelson, P. A., & Solow, R. M. (1960). Analytical aspects of anti-inflation policy. *American Economic Review*, 50(2), 177–194.
- Şentürk, C., & Akbaş, Y. E. (2014). Phillips eğrisi: Türkiye üzerine ekonometrik bir analiz. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(4), 19–36.
- TCMB. (2006). *Para politikası raporu*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
- TCMB. (2023). Enflasyon raporu 2023-IV. Ankara: TCMB. <https://www.tcmb.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). Tüketici fiyat endeksi ve işgücü istatistikleri [Veri seti]. TÜİK. <https://www.tuik.gov.tr>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). Tüketici fiyat endeksi ve işgücü istatistikleri [Veri seti]. TÜİK. <https://www.tuik.gov.tr>
- World Bank. (2019). World Development Indicators: Turkey—Inflation, consumer prices (annual %) and unemployment rate. World Bank. <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>
- Uysal, D., & Erdoğan, S. (2003). Phillips eğrisi: Türkiye örneği. *Ekonomik Yaklaşım*, 14(50), 1–16.

Research Article

Phillips Eğrisi'nin Türkiye Ekonomisi'nde Tarihsel Analizi

Historical Analysis of the Phillips Curve in the Turkish Economy

Ali BİRVURAL

Dr. Öğr.Üyesi, İskenderun Teknik Üniversitesi

İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi

ali.birvural@iste.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-8373-7486>

Extended Abstract

This study investigates the historical dynamics of the relationship between inflation and unemployment in Turkey between 1930 and 2024 within the framework of the Phillips Curve, aiming to evaluate both its empirical validity and its socio-economic implications, while providing a comprehensive analysis that integrates historical data, period-specific graphs, and socio-economic context, thereby offering both an econometric and a historical-political economy perspective. The primary aim of the study is to test the validity of the Phillips Curve in Turkey over an exceptionally long time horizon nearly a century and to determine whether the theoretical inverse relationship between inflation and unemployment holds under varying macroeconomic regimes, with the significance of this research lying in its broad historical scope and its attempt to bridge the gap between purely econometric analyses and qualitative, historically grounded evaluations. Previous studies on Turkey often focus on limited periods usually post-1980 or post-2000 due to data availability or policy relevance, but this work expands the scope to encompass the state-led economic policies of the early Republic era, the import-substitution industrialization phase, the liberalization wave after 1980, and the globalization driven economy of the 2000s and 2010s, allowing for a nuanced understanding of how the inflation–unemployment nexus interacts with political economy shifts, structural transformations, and external shocks. The originality of this study emerges from three main aspects: first, the historical breadth of covering 1930–2024, integrating early, mid, and late 20th century as well as early 21st century data into a coherent narrative that provides insights into how the Phillips Curve's applicability changes with structural breaks in the economy; second, the dual perspective of combining statistical significance with socio-economic effects such as income inequality, stagflation-induced political instability, and policy trade-offs between price stability and employment creation; and third, a periodized analysis dividing the dataset into five key macroeconomic periods, namely 1930–1950 (state-led development and limited market openness), 1950–1970 (import substitution industrialization and agricultural expansion), 1970–1990 (oil crises, debt accumulation, and stagflation), 1990–2010 (financial liberalization, recurrent crises in 1994, 2001, and 2008, and inflation targeting attempts), and 2010–2024 (currency crises, unconventional monetary policies, and global supply shocks). The methodology employs both quantitative and qualitative approaches, with quantitative analysis relying on annual inflation rates (measured via CPI percentage changes) and unemployment rates for each period, regression analyses to estimate the slope and statistical significance of the relationship, and examination of coefficients and R^2 values to assess explanatory power and direction, while also referencing structural break tests (Chow tests, Bai–Perron multiple breakpoints) from contemporary literature to validate periodization choices. Graphically, scatter plots of inflation versus unemployment are presented for each sub-period to visually evaluate whether the inverse relationship holds, and qualitatively, each period's macroeconomic structure is described, highlighting the role of supply-side shocks such as oil price spikes or agricultural production failures, exchange rate

volatility, institutional policy frameworks, and political events such as coups and regime shifts in shaping inflation–unemployment dynamics, allowing the econometric results to be interpreted within a broader socio-political context. The findings indicate that in 1930–1950, data scarcity and the dominance of a state-led industrialization model meant inflation and unemployment were largely policy-controlled variables, with no clear, consistent inverse relationship observable and thus a weak or absent Phillips Curve; in 1950–1970, agricultural productivity gains and early industrialization allowed for periods of low inflation and low unemployment simultaneously, partially contradicting the classical Phillips Curve though in certain years a modest inverse relationship appeared; in 1970–1990, external shocks such as the oil crises and domestic macroeconomic instability produced stagflation high inflation and high unemployment coexisting undermining the Phillips Curve’s predictive power; in 1990–2010, liberalization and capital inflows initially stabilized inflation, but recurrent crises disrupted the short-run trade-off, with inflation targeting after 2001 temporarily restoring a modest inverse relationship in the mid-2000s; and in 2010–2024, post-2018 currency crises, unconventional monetary policy, and global supply chain disruptions resulted in persistently high inflation and elevated unemployment, reinforcing stagflationary conditions. The long-run analysis indicates that Turkey’s inflation–unemployment relationship is shaped less by demand-side dynamics, as in the original Phillips formulation, and more by supply-side shocks, structural rigidities, and policy credibility issues, with periods of stagflation particularly 1970–1980, the 1990s, and post-2018 eroding public trust in economic governance, worsening income inequality, and constraining fiscal space for social spending. The erosion of real wages in high-inflation environments disproportionately affected low-income households, leading to social discontent and political volatility, and in many cases forcing changes in macroeconomic policy direction. The structure of the study reflects its multidisciplinary approach: Chapter 1 introduces the theoretical framework, covering the original Phillips Curve and subsequent theoretical developments such as expectations-augmented, New Keynesian, and open economy variants; Chapter 2 reviews the literature, summarizing Turkish and international studies and highlighting divergent empirical findings regarding the Curve’s validity; Chapter 3 provides a historical context for Turkey’s macroeconomic evolution across the five key periods, linking structural policy changes to inflation–unemployment patterns; Chapter 4 details the data and methodology, explaining data sources, measurement choices, regression models, and statistical limitations; Chapter 5 presents empirical results, including period-specific regression findings, graphs, and statistical interpretations; Chapter 6 offers a discussion interpreting the results in light of socio-economic effects, policy constraints, and theoretical debates; and Chapter 7 concludes with policy recommendations, summarizing findings and emphasizing the role of structural reforms in managing inflation–unemployment trade-offs while suggesting avenues for future research. The policy relevance of the study lies in demonstrating that the Phillips Curve relationship in Turkey breaks down during crises and structural shocks, implying that sustainable macroeconomic management requires more than short-term monetary policy adjustments; instead, enhancing supply-side resilience through reduced import dependency in critical sectors such as energy and food, improving labor market flexibility, and ensuring central bank independence for credible inflation control are necessary measures. The analysis shows that short-term tools such as monetary tightening or loosening are insufficient when underlying structural problems such as productivity gaps, fiscal imbalances, and political uncertainty remain unresolved, and that without structural reforms, efforts to achieve low inflation and low unemployment simultaneously are unlikely to succeed. By extending the empirical scope to nearly 100 years and embedding statistical findings within a historical-political economy framework, the study provides a more comprehensive understanding of Turkey’s inflation–unemployment dynamics than previous narrow-period analyses, concluding that the Phillips Curve’s predictive and policy relevance in Turkey is highly conditional, holding only in relatively stable macroeconomic environments and breaking down under structural shocks or policy instability, thereby underscoring the need for a multidimensional approach to macroeconomic policy in which inflation and unemployment targets are pursued in conjunction with long-term structural reforms addressing productivity.

In conclusion, this study finds that the Phillips Curve in Turkey is valid only under relatively stable macroeconomic conditions, with short-run inverse inflation unemployment relationships observed in select periods such as the mid-2000s. However, during crises, structural shocks, and policy inconsistency such as the 1970s stagflation, the 1994 and 2001 crises, and the post-2018 currency shock

the relationship collapses, giving way to simultaneous high inflation and high unemployment. Policy makers should therefore combine credible inflation targeting with structural reforms to enhance productivity, reduce import dependency, and strengthen institutional credibility, particularly central bank independence, ensuring sustainable improvements in both price stability and employment while mitigating socio-economic vulnerabilities.